

Svartor – et treslag med store muligheter

Av Ketil Kohmann

Svartor (*Alnus glutinosa* (L.) Gaertn.) innvandret til Norge for ca 8000 år siden, og den finnes i dag spredt over store deler av landet og langs hele kysten til Nordmøre. I Sør-Trøndelag er svartor fraværende, mens den i Nord-Trøndelag opptrer i spredte forekomster. Treslaget forekommer sjeldent over 300 m o.h., men i Engerdal finnes svartor på 660 m o.h. Svartor er blitt karakterisert som et varmekrevende treslag under norske forhold. I Bottenviken finnes imidlertid svartor nord til Haparanda og Kemi. Forsøk har vist at en populasjon fra Ytre Namdal har hatt god vekst og tilpasningsevne ved Mosjøen, og den rette proveniens av treslaget kan antagelig brukes med heldig utfall

Svartor trives best på leirblandet, kalkholdig jord med stabil fuktighet. Foto: Ketil Kohmann

på gode klimatiske områder i Nordland og Troms.

Svartor kan vokse godt under svært ulike forhold. Treslaget har stor toleranse med hensyn på oversvømmet mark (svartor-sumpskog). Det er neppe noe annet treslag som kan benytte slike voksesteder bedre enn svartor. Best utvikling får imidlertid svartor på dyp, leirblandet, kalkholdig jord med stabil fuktighet. Vi finner også trær i blanding med gran på midlere boniteter der treslaget kan få en fin utvikling. På grunn av de nitrogenfikserende rotnodulene må svartor betegnes som en jordforbedrende art med sitt næringsrike og lett nedbrytbare lauv. Med sin gode utvikling på strandenger helt ned til vannkanten har treslaget åpenbart også stor toleranse overfor saltvann.

Studier av træs tilpasning til ulike voksesteder og klimaforhold har fått økt aktualitet som følge av de klimatrender som nå registreres. Vi har fått en lengre vekstperiode om høsten, mer variable temperaturforhold om vinteren og tidligere vår. Det er derfor et pluss at svartor har en mer stabil veksthvile gjennom vinter og vår enn f.eks. bjørk, selv om svartor også er tidligskyttende om våren sammenliknet med de varmekjære treslagene.

Ved Skogforsk har vi undersøkt forskjeller i tidspunktet for vekststart for ulike populasjoner. Generelt fant vi at de nordlige populasjonene som regel avsluttet veksten før de sørlige, og innlandspopulasjonene avsluttet som regel før de kystnære. Flytting nordfra og sørover vil derfor gi herdige planter, men veksten må forventes å avta noe. Allikevel

Returadresse:
Norsk institutt for
skogforskning
Høgskoleveien 8
N-1432 Ås

B

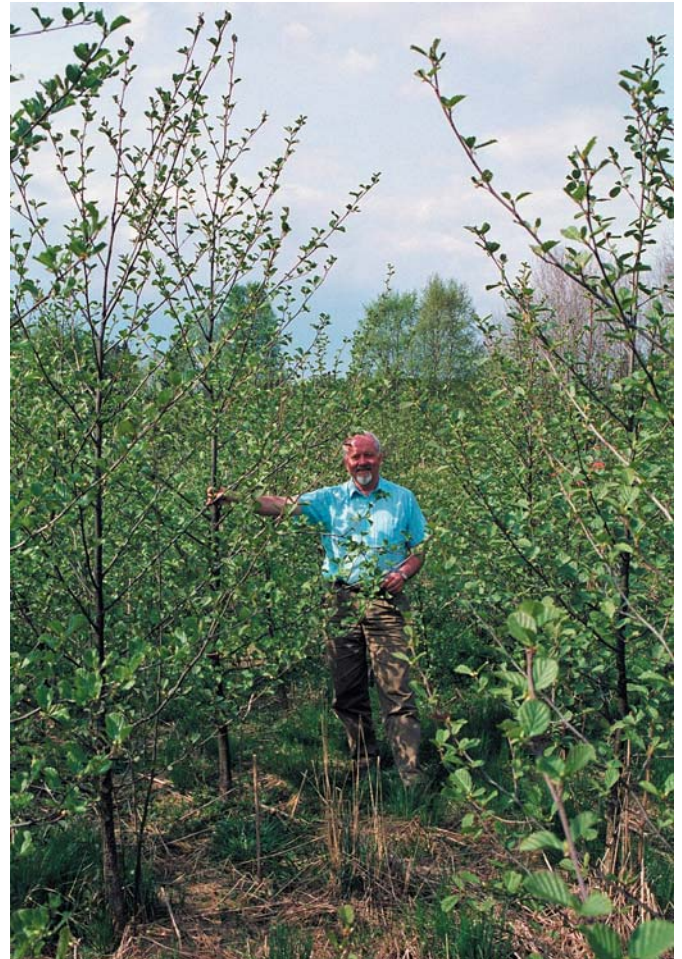

Skogforsk: tlf: 64 94 90 00, www.skogforsk.no; Institutt for naturforvaltning: tlf: 64 96 58 00, www.umb.no/ina; redaktør: Bjørn R. Langerud

vokser svartor fra Snåsa i Nord-Trøndelag fortsatt svært godt i et forsøksfelt i Hobøl i Østfold 10 år etter at feltet ble anlagt. Flytting av populasjonene nordover gav som regel god vekst, men ofte på bekostning av lavere overlevelse. Vekst og tilpasning er derfor både relatert til egenskaper for det enkelte bestand og til geografisk opprinnelse.

Svartor er det eneste lauvtreslaget som med rimelig sikkerhet kan plantes i Norge uten at inngjerding mot beitende dyr er nødvendig. Svartor står langt nede på ønskelisten til både elg og smågnagere som mus og vånd. Feiing av rådyr kan være et problem i en fase av veksten (2 – 3 m), men blir ikke merkbart hvis plantefeltet er av en viss størrelse. Ved etablering av et svartorbestand bør det brukes store planter – velutviklede M60- eller barrotplanter. Konkurransen fra ugras bør følges opp med rydding de to første årene. Frøet som sannes i oktober/november har som regel god spireevne. Den naturlige frøkastingen begynner ofte etter den første frostnatten og kan fortsette gjennom hele vinteren og neste vår – alt avhengig av vær- og klimaforhold. Frøet er helt vingeløst i motsetning til frøet hos bjørk.

I tillegg til gode biologiske forutsetninger har svartor et markedspotensial som erstatning for tropisk tømmer i trelastindustrien. Yteved og kjerneved er likeartet hos svartor. Vedstrukturen kan minne om bjørk, men fargen er rødlig. Egenvekten av veden er et sted mellom gran og bjørk (ca 550 kg/m³). Når svartor i regelen utvikler rette stammer gir dette høy kvalitet, og den er blant annet etterspurt til panel, innredning og møbler. I Europa betales det svært godt for kvalitetstømmer av svartor. Under vann blir svartorens ved hard og svært holdbar, mens den ikke er spesielt holdbar under andre forhold utendørs.

Svartor på tidligere åkermark i Hobøl. Plantene er inne i sin 4. vekstsesong. Foto: Ketil Kohmann.

Med sitt kvalitetsvirke og sin vekstkraft, kombinert med kort omløpstid, er svartor et høyaktuelt treslag for skogproduksjon på tidligere åkermark, og den bør brukes på bedre granboniteter der rotråte har hatt stort omfang. Den er også aktuell som lauvinnblanding ved planting av gran.

Les mer om temaet i
[Rapport fra skogforskningen 3-04.](#)

Kontakt forfatteren
Ketil.Kohmann@skogforsk.no